

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ, ОРІЄНТОВАНИХ НА ІННОВАЦІЙНУ МОДЕРНІЗАЦІЮ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ «КОЛЕДЖ - ВНЗ»

Резюме. Стаття присвячена питанню підготовки фахівців економічного профілю в системі освіти «коледж - ВНЗ» в аспекті модернізації української економіки, що вступає до Європейського Союзу. Встановлено роль інновацій у підготовці економістів, проведено розмежування професійно-грамотного і компетентного економіста, визначено можливі зміни умов професійного навчання економістів, встановлено умови підготовки економістів, орієнтованих на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки.

Ключові слова: студенти економічних спеціалізацій, система освіти «коледж - ВНЗ», ЄС, професійна підготовка, компетентність, інноваційна модернізація економіки.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли Україна обравши вступ до Європейського Союзу (ЄС), перебуває на порозі нових соціально-економічних змін, велика увага приділяється впровадженню європейських соціальних, економічних і політичних стандартів.

Одним із елементів ЄС є спільний ринок робочої сили, тому при вступі України до ЄС ключову роль відіграватиме професійна освіта і рівень професійної підготовленості вітчизняних спеціалістів. Отже, професійна освіта, передусім, повинна бути спрямована на задоволення потреб економіки в кадровому потенціалі.

Модернізація вітчизняної економіки є нагальною необхідністю і єдиною реальною можливістю скоротити технологічне відставання України від європейських країн. Для цього нашої країні необхідні всебічна модернізація, заснована на цінностях та інститутах демократії, і побудова економічної системи нового типу, заснованої на впровадженні інновацій в ключові сфери і галузі господарювання.

В цілому інноваційний тип зайнятості характеризується високими темпами розвитку інформаційно-професійного простору. Підтвердженням служать поява нових професій, покликаних забезпечити розвиток і функціонування інформаційного середовища, а також нових вимог до рівня кваліфікації працівників традиційних професій (наприклад, до бухгалтера ставиться вимога знання програми ІС: Бухгалтерія, а менеджер навіть середньої ланки повинен бути, як мінімум, активним користувачем персонального комп'ютера).

Інноваційний тип економіста вимагає і нових методів його підготовки, що призводить до серйозної трансформації всієї системи

професійної освіти. Перед навчальними закладами різного рівня акредитації стоїть стратегічно важливе завдання - підготовка фахівця з економіки, орієнтованого на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки. У цих цілях у коледжах та технікумах потрібно вводити новий перелік спеціальностей, у ВНЗ здійснювати дворівневу підготовку також по розширеному спектру нових напрямків і профілів.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Протягом останніх років у вітчизняних наукових дослідженнях з'явилось чимало праць, присвячених проблемам

професійної підготовки фахівців економічного профілю (О. Бабаян, К. Беркіта, Л. Дибкова, Н. Житник, В. Зінченко, Є. Калицький, О. Куклін, В. Стрельников та ін.).

В роботах дослідників (А. Абрамова, В. Єрошин, А. Журавльов, Н. Перевозчикова, Г. Полякова та ін.) охарактеризовано суперечності між соціальними замовленнями, що пов'язані з професійними навчанням та підготовкою студентів економічного профілю, та реальною практикою, що характеризується відривом професійного навчання від практики діяльності українських підприємств в усіх галузях економіки.

Отже, сьогодні, коли Україна вступає в ЄС, а вища освіта активно реалізує положення Болонської декларації з визначеними основними пріоритетами її розвитку, проблема підготовки майбутніх економістів, орієнтованих на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки, в навчальних закладах системи освіти «коледж - ВНЗ», є надзвичайно актуальною.

Мета дослідження. Метою даної статті є аналіз необхідності підготовки в навчальних закладах системи освіти «коледж - ВНЗ» майбутніх економістів, орієнтованих на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нажаль, сьогодні, підготовка фахівців економічного профілю, йде без достатнього врахування реальних потреб українського ринку праці. Про це свідчить, зокрема, той факт, що в даний час до 50 - випускників ВНЗ і до 80 - випускників коледжів міняють свою професію відразу ж по закінченню навчального закладу [6, с. 7]. У той же час, у зв'язку із новими соціально-політичними умовами, система професійної освіти не встигає за змінами потреб економіки, що значною мірою пов'язано і з термінами підготовки фахівців. Якщо термін навчання у професійних навчальних закладах зіставити з періодом старіння інформації, що за 3-4 роки вона застаріває наполовину [1, с. 41].

Виходячи з вищевикладеного, рішення даної проблеми полягають не в збільшенні обсягу теоретичних знань і практичних навичок, а в підготовці професійно компетентних особистостей, здатних моделювати свою діяльність, постійно вдосконалювати отримані у коледжі та ВНЗ знання, уміння і навички [11, с. 68]. Таким чином, завдання надзвичайної важливості - підготовка фахівця з економіки, здатного навчатися впродовж усього життя, що вмє не тільки відшукувати і застосовувати нові знання, але й самостійно їх отримувати і впроваджувати.

Швидкозмінний технічний і організаційний рівень розвитку виробництва, очікувані зміни в економіці від входження України до ЄС, вимагають від майбутніх економістів систематичного оновлення та поповнення своїх знань, а також практичних навичок протягом усього життя. Так, на перший план виступає безперервність освіти в системі «коледж - ВНЗ», яка забезпечує перехід від «освіти на все життя» до «освіти протягом усього життя».

У сучасних умовах завдання неперервного навчання в системі освіти «коледж - ВНЗ» полягає не просто в забезпеченні студентів певним обсягом знань і навичок, а в розвитку у них цілого ряду компетенцій.

Людина, що володіє професійною компетенцією, володіє знаннями, уміннями та здібностями, необхідними для роботи з будь-якої

спеціальності, може проявити самостійність і гнучкість при вирішенні професійних проблем і вмє співпрацювати з колегами в професійному оточенні [3].

У межах нашого дослідження під професійною компетенцією економіста будемо розуміти характеристику особистості, виражену в інтегрованому поєднанні знань, здібностей і професійно важливих якостей, які дозволяють економістові проявляти готовність до професійної діяльності у сфері економіки та на високому рівні виконувати свої професійні обов'язки. У зв'язку з цим можна зазначити, що професійно грамотний економіст володіє спеціальними економічними знаннями (фактами, уявленнями, поняттями і т.д.), уміннями та навичками, а компетентний може ефективно використовувати ці знання, уміння та навички для вирішення тих чи інших економічних проблем.

Завдання розвитку компетентності - включення наявних знань, умінь і навичок в «практику» життя. Структура сучасного ринку праці висуває попит на нові компетенції [4, с. 15]. Саме на це націлені державні освітні стандарти третього покоління, до яких починають переходити навчальні заклади різного рівня акредитації. Сьогодні заклади навчання з підготовки майбутніх економістів в системі «коледж - ВНЗ» стали повноправними суб'єктами ринкової економіки, отримавши, у поєднанні із Концепцією розвитку економічної освіти, право самостійно визначати напрямки свого розвитку, цілі і методи їх досягнення.

Недержавні ВНЗ, що з'явилися і успішно розвиваються останнім часом, привели до конкуренції по ряду кон'юнктурних спеціальностей. Зростання самостійності і свободи привело до підвищення відповідальності цих ВНЗ за ефективність своїх бізнес-процесів. Спрямованість багатьох ВНЗ на виживання вимагає серйозних змін в процесах управління, оскільки традиційні способи в умовах ринку виявилися в ряді випадків неспроможними [1, с. 24].

Вважаємо, що у зв'язку із напрямом України на євроінтеграцію підвищуються вимоги суспільства до якості освіти, кардинально оновляться технології навчання, швидко зміняться організаційні та економічні умови діяльності ВНЗ, загостриться конкурентна боротьба на ринку освітніх послуг, зміниться позиція держави по відношенню до навчальних закладів. Держава відмовиться від ролі головного і єдиного фінансиста вищої освіти, виникнуть

різні групи замовників і споживачів освітніх послуг з своїми фінансовими можливостями, запитами та інтересами.

Особливо гостро перед навчальними закладами в системі освіти «коледж - ВНЗ» постане завдання підготовки фахівця, який незалежно від одержуваної спеціальності повинен розуміти роль інновації в розвитку суспільства і науки, бути здатним самостійно здійснювати науково - дослідну чи науково-педагогічну діяльність, вміти формулювати мету і завдання наукового дослідження, правильно вибирати методи дослідження; модифікувати існуючі та розробляти нові методи, виходячи з конкретних завдань; мати здатність набувати і використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, у тому числі в областях, безпосередньо не пов'язаних з основною сферою діяльності.

В умовах інформаційного суспільства наші випускники-економісти повинні виступати одними з основних носіїв інноваційно-креативного потенціалу господарюючих суб'єктів, володіючи невідчужуваним ресурсом: спеціальними знаннями, уміннями, навичками, формалізованими не лише в університетських дипломах, але і в мисленні. Вони стануть ключовою ланкою нового класу інформаційних виробників з високою рефлексивністю - здатністю представити різні шляхи вирішення нових, важковирішуваних проблем і робити правильний вибір між ними. Крім того, економіст повинен мати здатність до мультидисциплінарної, багатопланової підприємницької діяльності [10].

Досягнення цього завдання можливе при впровадженні в навчальний процес системи освіти «коледж - ВНЗ» досвіду реальної підприємницької діяльності або ж імітаційно-рольового моделювання.

Саме на отримання практичного досвіду реальної підприємницької діяльності спрямований розроблений, але поки що не прийнятий, проект Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" у редакції 2013 року, що передбачає можливість для бюджетних та комерційних наукових установ, а також для ВНЗ бути засновниками, в тому числі спільно з іншими особами, господарських товариств, діяльність яких полягає в практичному застосуванні результатів інтелектуальної діяльності [9]. Цей закон дає ВНЗ можливість створювати малі підприємства у формі акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю.

Створення малих підприємств на базі навчальних і наукових установ дозволить студентам не тільки одержувати теоретичні знання, навички систематизації та аналізу отриманої інформації, а й сформувати компетенції, необхідні для підприємницької діяльності. Зокрема, студент повинен бути економічно і юридично грамотний, заповзятливий, цілеспрямований, комунікабельний. Навіть якщо він не стане підприємцем у повному розумінні слова, вміння самостійно приймати рішення і нести за них відповідальність, знаходити нестандартні способи вирішення проблем, мислити на перспективу забезпечить йому успіх на будь-якому робочому місці.

Створення малих підприємств на базі ВНЗ дозволить:

- забезпечити додаткове позабюджетне фінансування;
- викладачам і студентам - отримати практичний досвід підприємницької діяльності;
- популяризувати наукові знання і забезпечити їх комерціалізацію.

Нажаль, для створення малих підприємств при ВНЗ відсутня правова база, а введення їх у дію, оснащення новітніми технологіями виробництва, знов таки вимагатиме значних витрат, яких сьогодні Україна поки що не має, завдяки чому розкриваються великі можливості впровадження імітаційного моделювання у навчальний процес.

За дослідженням Бабаян О.О. імітаційно-рольове моделювання – це метод навчання на основі побудови об'єктів-моделей, що зберігають основні особливості об'єктів-оригіналів і за допомогою яких можна проводити заняття в умовах, найбільш близьких до реальних. Виділяють два наукові підходи до впровадження імітаційного моделювання: кібернетичний підхід - імітація можлива лише із застосуванням ЕОМ (Т. Нейлор, В. Ситник, Н. Орленко та ін.) і системний підхід - визначає імітаційне моделювання як метод опосередкованого оперування об'єктом, при якому досліджують не сам об'єкт, а допоміжну штучну або природну систему, що знаходиться з ним в об'єктивній відповідності та визначається істотними для мети пізнання сторонами, здатна замішувати його на певних етапах пізнання й дає під час її дослідження інформацію, що однозначно перетворюється в інформацію про об'єкт і допускає експериментальну перевірку (С. Архангельський, В. Варфоломєєв, О. Федотов) [2, с. 12]. У зв'язку з цим дослідниця дійшла висновку, що імітаційне моделювання може бути застосоване як засіб навчання

на базі моделі, що імітує реальні умови, у яких доведеться працювати майбутнім фахівцям.

У процесі формування професійної компетентності студентів-економістів системи професійної освіти «коледж - ВНЗ» визначено такі етапи застосування імітаційно-рольового моделювання, які забезпечують одночасне формування всіх компонентів професійної компетентності студентів-економістів:

- перший етап - застосування імітаційно-рольових ігор зі спеціальних дисциплін економічного циклу;

- другий етап - використання моделі віртуального підприємства як бази проведення практичних занять для студентів-економістів (у комп'ютерній версії);

- третій етап - проведення комплексної імітаційно-рольової гри в навчальному процесі майбутніх економістів [2, с. 16].

Багато навчальних закладів системи професійної освіти «коледж - ВНЗ» (у тому числі Кременчуцький льотний коледж НАУ) мають досвід підготовки фахівців, орієнтованих на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки. Так, в рамках першого року навчання передбачена ознайомча практика, в рамках якої студентам пропонується самостійно знайти комерційну організацію, де вони могли б познайомитися з основними характеристиками своєї майбутньої професії. Подібна практика змушує студентів з першого курсу вчитися представляти себе на ринку праці, правильно готувати резюме, грамотно вести бесіду з майбутнім роботодавцем. Починаючи з першого курсу студент отримує більш конкретне уявлення про свою професію та основні вимоги, що пропонувані до такого фахівця.

Крім того, вже на першому курсі в рамках впровадження курсу інтегративних фахових дисциплін „Економіка” в систему освіти „Коледж-ВНЗ” студенти залучаються до серйозної науково-дослідної роботи, беруть участь в реальних проектах, знайомляться зі способами збору інформації та методами наукового аналізу [8]. Представляє інтерес досвід прикріплення першокурсників до випускників, що працюють над дипломними проектами.

Співпрацюючи з випускником і допомагаючи йому на певних етапах дипломного проектування, першокурсник бачить той орієнтир, до якого йому належить йти всі роки навчання і розуміє, які знання, навички та вміння йому необхідно придбати, щоб виконати випускню кваліфікаційну роботу на високому професійному рівні.

Безперервна практична підготовка студентів здійснюється протягом усього періоду навчання і передбачає проходження різних видів практик (виробничої, економічної та переддипломної), кожна з яких вирішує конкретні завдання, але всі разом вони переслідують єдину мету - отримання студентом практичного досвіду. В результаті за роки навчання у студента формуються досить міцні зв'язки з виробництвом, і, виходячи зі стін ВНЗ, він не виявляється «новачком» на ринку праці, є більш конкурентно-спроможними, тому що крім теоретичних знань має і практичний досвід. Багато студентів, здобувши вищу освіту, трудяться в організаціях, де вони проходили практику. Орієнтація на практичну підготовку виражається у тому, що основна частина курсових робіт і практично всі дипломні проекти виконуються на базі реальних компаній.

Разом з тим подібний досвід безперервної практичної підготовки студентів не вирішує в повному обсязі завдання формування компетенцій, необхідних для фахівця з економіки, орієнтованого на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки: не дозволяє на достатньому рівні сформувати вміння самостійно приймати стратегічні значимі рішення, нести відповідальність за прийняті рішення і колектив, який їх виконує; здатність вирішувати проблему комплексно. Подібні компетенції можуть бути сформовані, тільки коли студент є не просто найманим працівником, а співвласником або керуючим нехай невеликого, але власного бізнесу; розробляє стратегію його розвитку і приймає управлінські рішення у фінансовій, виробничій, маркетинговій та інших сферах.

Висновки. Рівень розвитку будь-якої країни залежить від якісної підготовки фахівців, від належних матеріально-технічних, педагогічних умов навчально-виховного процесу, що мають бути створені навчальними закладами. Лише та держава, в якій створена і ефективно діє сучасна система освіти, зможе бути успішною і конкурентоздатною в процесі світової інформаційно-технологічної революції. Це завдання посилюється в умовах сучасної політичної та соціально-економічної кризи в Україні та потребує від освіти, зокрема професійної, застосування виокремлених педагогічних умов організації ефективної практичної підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців в галузі економіки та підприємництва.

Накопичений досвід практичної безперервної підготовки студентів в системі освіти «коледж - ВНЗ» вже дає позитивні результати і може бути взятий за основу при підготовці фахівців з економіки, орієнтованого на інноваційну модернізацію вітчизняної економіки. Разом з тим глобальність цього завдання вимагає нових і вдосконалених методів її реалізації, спрямованих на формування у випускників системи освіти «коледж - ВНЗ» інноваційного мислення.

Література:

1. Асаул А. Н., Капаров Б. М. Управление высшим учебным заведением в условиях инновационной экономики / А. Н. Асаул. – СПб.: «Гуманистика», 2007. – 280с.
2. Бабаян О. О. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами імітаційно-рольового моделювання [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Бабаян Олена Олексіївна ; Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - Луганськ, 2009. - 20 с.
3. Борова Т. А. Иноземна мова професійного спрямування. Кроки до підприємницької діяльності (Steps into Business) : підручник / Т.А. Борова, Н.О. Бутковська. –Х. : ІНЖЕК, 2010. – 336 с
4. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Дибкова Людмила Миколаївна ; АПН України, Інститут вищої освіти. - К., 2006. - 20 с.
5. Житник Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Житник Ніна Василівна. – Кривий Ріг, 2001. – 223 с. Зінченко В. О. Формування професійної

спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. О. Зінченко. – Луганськ, 2008. – 20 с.

6. Жукович-Дородних Н. М. Формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Жукович-Дородних Наталія Михайлівна; Держ. закл. "Луган. нац. ун-т ім. т. Шевченка". – Луганськ, 2011. – 20 с.

7. Куклін О. В. Організаційно-педагогічні умови професійного навчання фахівців комерційного профілю (на матеріалі навчально-тренувальної фірми): дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Куклін Олег Володимирович. – К., 2001. – 253 с.

8. Носач І. В. Навчально-методичний комплекс курсу інтегративних фахових дисциплін з економіки / І. В. Носач. – Кременчук : АТК „Авіаосвіта”, 2008. – 128 с.

9. Проект закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", прийнятого 04.08.2011 в редакції 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=246464786&cat_id=244277212

10. Савельєв Є., Сергій Ю. Елітні університети, еліта країни, елітна країна. Криза чи нова роль університетів? / Є. Савельєв, Ю. Сергій // Дзеркало тижня – 2011. – 5 травня.

11. Сергеева М.Г. Конкурентоспособность выпускника средней профессиональной школы как показатель качества его подготовки // Человеческий фактор: общество и власть. – 2004. – № 4. – С. 68-69.

И. Носач

НЕОБХОДИМОСТЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ, ОРИЕНТИРОВАННЫХ НА инновационной модернизации ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ «КОЛЛЕДЖ - ВУЗ»

Резюме. Стаття посвящена вопросу подготовки специалистов экономического профиля в системе образования «коледж - ВНЗ» в аспекте модернизации украинской экономики в связи со вступлением Украины в Европейский Союз. Проведено розграничення професійно-грамотного і компетентного економіста, встановлена роль інновацій в підготовці економістів, определены возможные перемены условий профессионального обучения экономистов, встановлены условия подготовки экономистов, ориентированных на инновационную модернизацию отечественной экономики.

Ключевые слова: студенти економічних спеціалізацій, система образования «коледж - ВУЗ», ЕС, професійна підготовка, компетентність, інноваційна модернізація економіки.

I. Nosach

**THE NEED TO PREPARE FUTURE ECONOMISTS, FOCUSED ON INNOVATIVE
MODERNIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY IN EDUCATION «COLLEGE -
UNIVERSITY »**

***Annotation.** The article is devoted to the issue of training specialists of economic profile in the education system "College - universities" in the aspect of the modernization of the Ukrainian economy in connection with the entry of Ukraine into the European Union. The differentiation of professionally trained and a competent economist, the role of innovation in training economists, possible changes of the conditions of professional training of economists has training economists-oriented innovative modernization of national economy.*

***Key words:** students of economic specialties, the education system "College - UNIVERSITY", EU, professional training, competence, innovative modernization of the economy.*